

Kiusaamisen vastainen työ ja ristiriitatilanteiden ratkaisumalli Kangasalan kouluissa

SISÄLLYSLUETTELO:

1. Koulussa tapahtuvan kiusaamisen ennaltaehkäisy	sivu 2
2. Mitä kiusaaminen kouluissa on?	sivu 3
3. Miten aikuinen voi tunnistaa kiusaamisen?	sivu 7
4. Kiusaamiseen ja ristiriitatilanteisiin puuttuminen	sivu 8
5. Kiusaamis- ja ristiriitatilanteiden seuranta	sivu 11
6. Henkilöstön perehdyttäminen ja suunnitelmasta tiedottaminen	sivu 15
7. Suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi	sivu 16

Suunnitelman versiohistoria:

19.10.2009 Työryhmä: Senni Kangasniemi, Marika Lehtinen, Maria Taanila, Mari Saarikko

Muokattu 19.4.2016 EO- ohjausryhmä Anniina Alanen, Taina Mäenpää, Anne Ruhtinas-Heikkilä, Merja Marttila, Paula Lindstedt, Pirita Nieminen, Simo Hillo, Tuire Amaral, Tuomo Myllö, Jaana Karppinen

Muokattu 20.5.2021 Päivitetty suunnitelmaluonnos – palautekyselyn huomiot käsitelty ja lisätty. Työryhmä: Jarkko Liuha, Maria Kempainen, Tuire Amaral, Juha Kleemola, Timo Santamäki

Muokattu ja Julkaistu kaupungin internet-sivuilla 17.9.2021: Päivitetty puuttuvat viittaukset tiedossa olevilta osin. Jarkko Liuha

1. KOULUSSA TAPAHTUVAN KIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY

Arvoperusta

Koulussa tapahtuvan kiusaamisen ennaltaehkäisyssä kiusaamisen vastaisen ilmapiirin luominen kouluun on ensiarvoisen tärkeää. Tällaisen ilmapiirin luominen alkaa siitä, että kiusaamista ei hyväksytä vaan siihen puututaan, se otetaan vakavasti ja pidetään huolta, että se loppuu. Epäkunnioittavaan käyttäytymiseen puuttumisen ja vaikeiden asioiden puheeksi ottamisen kynnyksen on oltava matala. Kiusaamisen vastaisen ilmapiirin kehittymisessä tieto auttaa. Henkilökunnan, oppilaiden sekä vanhempien tulee tietää mitä kiusaaminen on ja kuinka siihen tulee suhtautua. Tärkeää on tietää, kuinka toimitaan, jos kiusaamista havaitaan. Näin ollen koulutus henkilökunnalle ja vanhempainillat vanhemmille ovat hyvin tärkeitä.

Valtakunnallisen opetussuunnitelman arvoperustaan kuuluvat ihmisyyden, sivistyksen, tasa-arvo ja demokratia. Kangasalan kunnan perusopetuksen arvopohjasta löytyvät turvallisuus, sosiaaliset taidot, oman identiteetin rakentuminen ja vastuu itsestä. Kangasalan koulujen toimintakulttuurissa painotetaan hyvinvointia ja turvallista arkea. Jokaisen koulussa työskentelevän tehtävänä on varmistaa, että arvot myös elävät arjessa.

Vastuuttaminen

Oppilaita ohjataan ottamaan vastuuta itsestään, käyttäytymisestään ja toiminnastaan. Kiusaamisen vastaisen ilmapiirin luomisessa on tärkeää, että aikuiset välittävät ja uskaltavat puuttua. Jokainen koulussa työskentelevä on aina velvollinen puuttumaan kiusaamiseen. Oppilaille tulee painottaa, että kiusaamisesta kertominen ei ole kantelua, vaan se on keino auttaa kiusattua ja kiusaajaa. On rohkeutta kertoa, jos joutuu kiusatuksi tai huomaa, että muita kiusataan. Koulun selkeät pelisäännöt luovat turvallisuutta. Säännöistä tiedotetaan myös koteja ja niitä noudatetaan koulussa johdonmukaisesti.

Luokanopettaja/luokanvalvoja on avainasemassa ryhmäyttäessään luokkaansa ja luodessaan sinne luokkahenkeä, joka ehkäisee kiusaamista. Opettajat tarkkailevat luokan sosiaalisia suhteita päivittäisessä koulutyössä. Kiusaamista koulussa vähentää aikuisten riittävä läsnäolo ja saatavuus. Välituntivalvonta tulee hoitaa tunnollisesti ja tarvittaessa on lisättävä esim. sisävalvontaa. Luokan hyvä yhteishenki vaikuttaa myös koko koulun yhteiseen ilmapiiriin.

Oppilaille on oltava selvää, kenen puoleen kiusaamistapauksissa voi helposti kääntyä. Kiusaamisesta voi kertoa huoltajille, opettajalle, välituntivalvojalle, rehtorille, terveydenhoitajalle, tukioppilaille, luokanvalvojalle, koulunkäynninohjaajalle, kuraattorille tai kelle tahansa aikuiselle.

Oppilaiden hyvinvoinnin vuosikello

Kangasalan kaupungin kouluissa kiusaamisen ehkäisemiseen liittyvää työtä tehdään kaikilla luokka-asteilla. Yhteisöllisen oppilashuollon vuosikellossa on liite "Laaja-alaiset hyvinvointitaidot". Liitteeseen on koottu teemoja ja toimintamalleja esi- ja perusopetukseen oppilaiden laajojen hyvinvointitaitojen edistämiseksi, sisältäen mm. yhteisöllisyyteen, vuorovaikutustaitoihin, itsetuntemukseen ja vahvuuksiin, tunnetaitoihin, sosiaaliseen mediaan ja terveyteen liittyviä aihepiirejä.

Laaja-alaiset hyvinvointitaidot suunnitelma on julkaistu Kangasalan kaupungin opetuksen Sharepointissa Pedapankki -sivustolla.

Jokaisen koulun omassa toimintasuunnitelmassa kuvataan laaja-alaisten hyvinvointitaitojen opettamisen käytänteet ja vastuuhenkilöt. Kaikkien koulussa työskentelevien aikuisten tulee olla tietoisia näistä käytänteistä, vastuuhenkilöistä ja toiminnan tavoitteista.

Yllä olevien mallien ja toimintaohjeiden lisäksi kaikki koulun sosiaalista ympäristöä ja vuorovaikutusta kehittävä toiminta edesauttaa ja ehkäisee kiusaamista. Tällaisia toimintamalleja ovat mm. oppilaskuntatoiminta, kulttuuri- ja liikuntahankkeet, koulun yhteiset tapahtumapäivät ja arjessa tapahtuva vuorovaikuttaminen (aamunavaukset, välituntitoiminta, kummioppilastoiminta jne.)

2. MITÄ KIUSAAMINEN KOULUSSA ON?

Oppilas ei välttämättä halua itse kertoa, että häntä kiusataan. Kiusatuksi joutuminen saatetaan kokea häpeällisenä, asian käsittely pelottaa tai sitten pelätään, että aikuiselle kertomisesta ei ole apua, vaan kiusaaminen päinvastoin pahenee entisestään.

Kiusaamista on se, jos vahvempi alistaa heikompaa, tai jos joku tahallisesti tuottaa tai yrittää tuottaa toiselle vammoja tai epämiellyttävää oloa. Kiusaaminen on siis henkistä tai fyysistä, suoraa tai epäsuoraa, toistuvaa, tahallista sekä tietoista alistamista ja loukkaamista.

(ks. Kuva 1 Eri kiusaamistavoista, s. 4).

Uhkailu, pilkkaaminen ja nimittely ovat esimerkkejä sanoin eli verbaalisesti tapahtuvasta kiusaamisesta. Halveksiva kielenkäyttö ja ikävä puhetyyli toista oppilasta kohtaan ovat myös kiusaamista. Fyysisesti kiusataan esim. lyömällä, tönimällä, potkimalla, nipistelemällä tai pidättelemällä toista. Toisen kiusaamiseen ei välttämättä tarvita ikäviä sanoja tai fyysistä kontaktia, vaan sitä voi tapahtua myös ilmehtimällä tai elehtimällä, sulkemalla joku ryhmästä tai järjestämällä joku pois ystäväpiiristä. Kiusaamista voi olla myös sosiaalisessa mediassa kiusaaminen, salaa kuvaaminen puhelimitse, laukkujen ja takkien piilottelu yms.

Koulussa ei voida hyväksyä asiatonta käytöstä toista ihmistä kohtaan. Voi olla vaikeaa erottaa tasavertaista riitatilannetta, fyysistä kanssakäymistä tai huulenhaittoa varsinaisesta kiusaamisesta. Aina, kun et ymmärrä, mistä ko. tilanteessa on kysymys – kysy ja ota selvää. Älä jätä asiaan puuttumatta. Etenkin hiljaiseen kiusaamiseen on vaikeaa puuttua. Tilanteiden havaitseminen vaatii ulkopuoliselta tarkkaa havainnointikykyä. On kuitenkin hyvä muistaa, että osapuolet voivat kokea nämäkin tilanteet eri tavalla.

KUVA 1 Eri kiusaamistavoista

Kiusaamistilanteen roolit

Kiusaamiselle on tyypillistä, että se tapahtuu yleensä ryhmässä ja perustuu ryhmän jäsenten keskinäisiin sosiaalisiin suhteisiin. Kiusaaminen ei ole pelkästään kiusaajan ja kiusatun välinen tapahtuma. Kiusaamistilanteissa on tyypillisesti läsnä muitakin kuin kiusaaja ja uhri, ja muutkin kuin läsnä olevat ovat yleensä kiusaamisesta tietoisia. Oppilailla on kiusaamisprosessissa erilaisia rooleja. Roolien määrittelyssä lähtökohtana on kysymys siitä, mitä muut tekevät silloin, kun jotakuta luokan oppilasta kiusataan? Vastaamalla tähän kysymykseen tunnistetaan koululuokasta – tai yhtä lailla mistä tahansa ryhmästä – paitsi kiusaamisen uhreja ja kiusaajia, myös niin sanottuja kiusaajan apureita, kiusaajan vahvistajia, uhrin puolustajia sekä hiljaisia hyväksyjiä. (ks. Kuva 2 Kiusaamistilanteen roolijaosta, s. 5)

KUVA 2: Kiusaamistilanteen roolijaosta

Näissä rooleissa ei ole kyse persoonallisuuspiirteistä eikä pysyvistä ominaisuuksista. Roolit syntyvät suhteessa ryhmän muiden jäsenten odotuksiin ja tarpeisiin, ja oppilas voi myös joutua tiettyyn rooliin tahtomattaan. Oppilas saattaa toimia ryhmässä kiusaajan vahvistajana itse sitä tiedostamattaan tai haluamattaan. Itse asiassa useimmat oppilaat eivät hyväksy kiusaamista eivätkä ymmärrä sen syytä. Ryhmässä he kuitenkin helposti tulevat toimineeksi tavoilla, jotka mahdollistavat kiusaamisen. Koulussa tulee keskustella kiusaamistilanteen eri rooleista oppilaiden kanssa ja kannustaa oppilaita toimimaan tavoilla jotka ehkäisevät kiusaamistilanteen jatkumista.

Netti- ja sosiaalisen median kautta tapahtuva kiusaaminen

Netti- ja sosiaalisen median kautta tapahtuva kiusaaminen on usein osa muuta kiusaamista. Koulussa alkanut kiusaaminen voi jatkua netissä. Se tarkoittaa sitä, että kiusattu ei pääse kiusaamista pakoan edes vapaa-ajallaan. Nettikiusaamisella tarkoitetaan tarkoituksellista ja toistuvaa pahan mielen aiheuttamista netin, kännykän tai muiden elektronisten laitteiden avulla. Se eroaa muusta kiusaamisesta siten, että nettikiusaaminen voi olla nimetöntä (anonyymiä), kasvotonta ja sitä voi tehdä ajasta ja paikasta riippumatta rajattomasti ja toistuvasti.

Oppilaalle kiusaamisen kokemus on tosi, tapahtui se netissä tai ei. Oppilaan tärkein turvataito on uskallus kertoa aikuisille netissä kohtaamistaan ikävistä tilanteista. Vastuu on huoltajilla. Huoltajan tulee olla tietoinen, mitä lapsi/nuori netissä tekee ja kenen kanssa pitää yhteyttä.

Nettikiusaamisen muotoja:

- juoruilu / henkilökohtaisten tietojen levitys ja mustamaalaus, valehtelu
- kuvien tai tietojen levittäminen, kopiointi, linkitys, manipulointi ja herjaus
- ilkeät kommentit, halveksunta, nöyryyttäminen
- uhkailu, ärsyttäminen, häirintä, kiristäminen
- pilkkaavat tai uhkaavat kuvat, viestit ja verkkosivut
- epämiellyttävät vihjailevat ja seksuaaliset viestit
- pilkallinen matkiminen ja jäljittely
- fleimaus eli sanasodan aiheuttaminen tahallisesti
- salasanojen huijaaminen
- toisen nimellä tai nimimerkillä esiintyminen
- yksityisen tiedon jakaminen tai toisen huijaaminen oman yksityisen tiedon jakamiseen
- ryhmästä eristäminen ja poissulkeminen tai ryhmään lisääminen luvatta

Nettikiusaamisen ennaltaehkäisy

Koulussa ohjataan:

- millaista on asiallinen käytös internetissä ja sosiaalisen median palveluissa
- miten sosiaalisessa mediassa säädellään yksityisyyttä (yksityisyysasetukset, rajoitukset)
- miten palvelun ylläpidolle ilmoitetaan kiusaamisesta => kiusaajan/käyttäjän blokkaminen, estolistat
- miten kiusaamisesta voi ilmoittaa myös palvelun omalle virtuaalipoliisille tai nettipoliisille
- miten kiusaamisesta voi tehdä rikosilmoituksen (tekijänoikeuden loukkaaminen, kunnianloukkaus, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen, perättömät vaarailmoitukset, viestintäsalaisuuden rikkominen, tietomurrot)

3. MITEN AIKUINEN VOI TUNNISTAA KIUSAAMISEN?

Koulun henkilökunta:

Kiusatuksi joutuminen voi näkyä monenlaisina merkkeinä tai oireina. Esimerkiksi koulussa oppilas viettää välitunnit toistuvasti yksin tai hän on haluton lähtemään välitunnille. Hän saattaa myös koulupäivän jälkeen jäädä koulun alueelle viivyttelemään lähtemättä heti kotimatalle. Oppilaan poissaolot koulusta saattavat lisääntyä tai hän vaikuttaa ahdistuneelta tai surumieliseltä. Koulumenestys saattaa äkillisesti romahtaa ilman selvää syytä. Kiusaamisesta kertoo myös se, että luokkatoverit esimerkiksi nauravat toistuvasti oppilaan vastauksille tai eivät valitse häntä ryhmiin tai joukkueisiin. Moni koulukiusaaja voi myös itse olla koulukiusattu.

Tulee myös muistaa, että vaikkakin oppilas kieltää kiusaamisen se ei tarkoita sitä, ettei kiusaamista voisi silti tapahtua. Kiusaamisen kieltäminen on yksi puolustuskeino, jonka avulla kiusattu yrittää jollakin tavalla pitää itseään kasassa mahdollisten paineiden edessä.

Huoltajat:

Kotona näkyviä merkkejä voivat olla lapsen tai nuoren ahdistuneisuus ja alakuloisuus, univaikeudet tai psykosomaattiset oireet kuten päänsärky tai vatsakipu. Lapsi tai nuori voi osoittaa yllättäen, ettei halua mennä kouluun, tai hän alkaa kulkea sinne uutta reittiä tai haluaa koulumatkalle mukaan saattajan. Myös se, ettei lapsi/nuori puhu kavereista eikä tuo heitä kotiin, saattaa kertoa kiusaamisesta. Lapsesta/nuoresta huolissaan olevan vanhemman pitää - sen lisäksi, että keskustele lapsen/ nuoren kanssa - ottaa aina yhteyttä kouluun. Yhteydenotto kannattaa tehdä ensisijaisesti lasta opettavaan opettajaan tai luokanopettajaan. Tarvittaessa huoltaja voi ottaa yhteyttä koulun rehtoriin, kouluterveydenhoitajaan tai koulukuraattoriin. Kangasalan kaupungin sähköiseltä perhekeskussivustolta löytyy myös tietoa ja ohjeistusta lapsen ja nuoren ikätason mukaan.

<https://www.kangasala.fi/asukkaat-ja-muuttajat/sahkoinen-perhekeskus/>

4. KIUSAAMISEEN JA RISTIRIITATILANTEISIIN PUUTTUMINEN

Kiusaamiseen koulussa puututaan Kangasalan Kiusaamisen vastaisen suunnitelman ohjeistuksen mukaan. Kouluissa toimii Koulusovittelu-tiimi, jonka ensisijainen tehtävä on esille tulevien toistuvien kiusaamis- ja ristiriitatilanteiden selvittäminen. Tiimin toiminnasta sovitaan koulukohtaisesti. Kiusaamiseen puuttuminen tulee kouluilla rakentaa kunnan ohjeen pohjalta luontevaksi kokonaisuudeksi. Isoilla ja pienillä kouluilla käytännöt ovat erilaiset.

Jokaisen koulunhenkilökunnan jäsenen vastuulla on puuttua koulussa tapahtuvaan kiusaamiseen. Kangasalan kunnan opetussuunnitelman mukaan oppimisympäristön turvallisuuden edistäminen on osa kouluyhteisön toimintakulttuuria. Se huomioidaan koulun kaikessa toiminnassa. Kouluyhteisön turvallisuutta ohjaavat työturvallisuuslaki ja sen mukainen työsuojelun toimintaohjelma. Lisäksi jokaisella koululla on Turvallisuuskansio, joka sisältää pelastus- ja kriisisuunnitelmat, sekä henkilöturvallisuuden toimintaohjeet. Vuosittain päivitettävässä Oppilashuollonsuunnitelmassa on myös Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Paikallinen yhteistyö opetustoimen eri toimijoiden ja muiden viranomaisten kanssa tukee tarkoituksenmukaista toimintaa turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa ja niiden ennaltaehkäisyssä.

Kiusaamiseen puuttumista varten Kangasalla on kehitetty matalan kynnyksen malli ja Koulusovittelu-malli.

Matalan kynnyksen mallia käytetään luokanopettaja tai luokanvalvoja johtoisessa kiusaamisen selvittelytyössä. Koulun aikuiset puuttuvat pieneenkin ikävään toimintaan pysäyttämällä tilanteen ja ohjaamalla oppilasta miettimään, miten vastaavassa tilanteessa kannattaisi jatkossa toimia. Tarvittaessa luokanopettaja tai kasvatusohjaaja selvittävät ristiriita- tai kiusaamistilannetta. Jokaisen osallistujan kanssa keskustellaan kahden kesken, osapuolille järjestetään yhteinen keskustelu ja sovitaan seurannasta. Jos seurantatapaamisessa todetaan, ettei tilanne ole korjaantunut, asia ohjataan koulusovittelutiimille. Matalan kynnyksen mallin toimintaohje on vielä työn alla ja julkaistaan myöhemmin (tilannetieto 17.9.2021)

Koulusovittelumallia käytetään hankalampien tai monitahoisempien tilanteiden selvittelyssä. Koulusovittelua hoitaa koulun erikseen nimeä Koulusovittelu-tiimi. Tiimin jäsenet ovat koulun kasvatus- ja opetushenkilökuntaa. Koulusovittelu on kolmivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa pohjakeskustelun tavoitteena on kartoittaa tilanne ja miettiä yhdessä ratkaisukeinoja. Pohjakeskustelua seuraa sovittelutapaaminen, jonka tavoitteena on neuvotella sopimus, johon kaikki osalliset voivat sitoutua. Kolmannessa vaiheessa eli seurantatapaamisessa puolestaan selvitetään, kuinka sopimus on pitänyt. Jos koulusovittelusta ei ole ollut hyötyä ja kiusaaminen tai ristiriitatilanne jatkuu, tapauksen hoito ohjataan yhteistyötahoille. Koulusovittelun kirjaukset tehdään jokaiselle oppilaalle erikseen Wilmaan Koulusovittelu-lomakkeelle. Koulusovittelumallin tarkempi kuvaus on erillisessä asiakirjassa. Koulusovittelulomake löytyy Wilmasta Kurinpito-välilehdeltä. Koulusovittelumallin toimintaohje löytyy Kangasalan kaupungin perusopetuksen internet-sivulta: Perusopetus – Opiskelu perusopetuksessa – Kurinpitotoimet ja turvaamistoimenpiteet.

Kiusaamisen vastainen työ ja ristiriitatilanteiden ratkaisumalli Kangasalan kouluissa

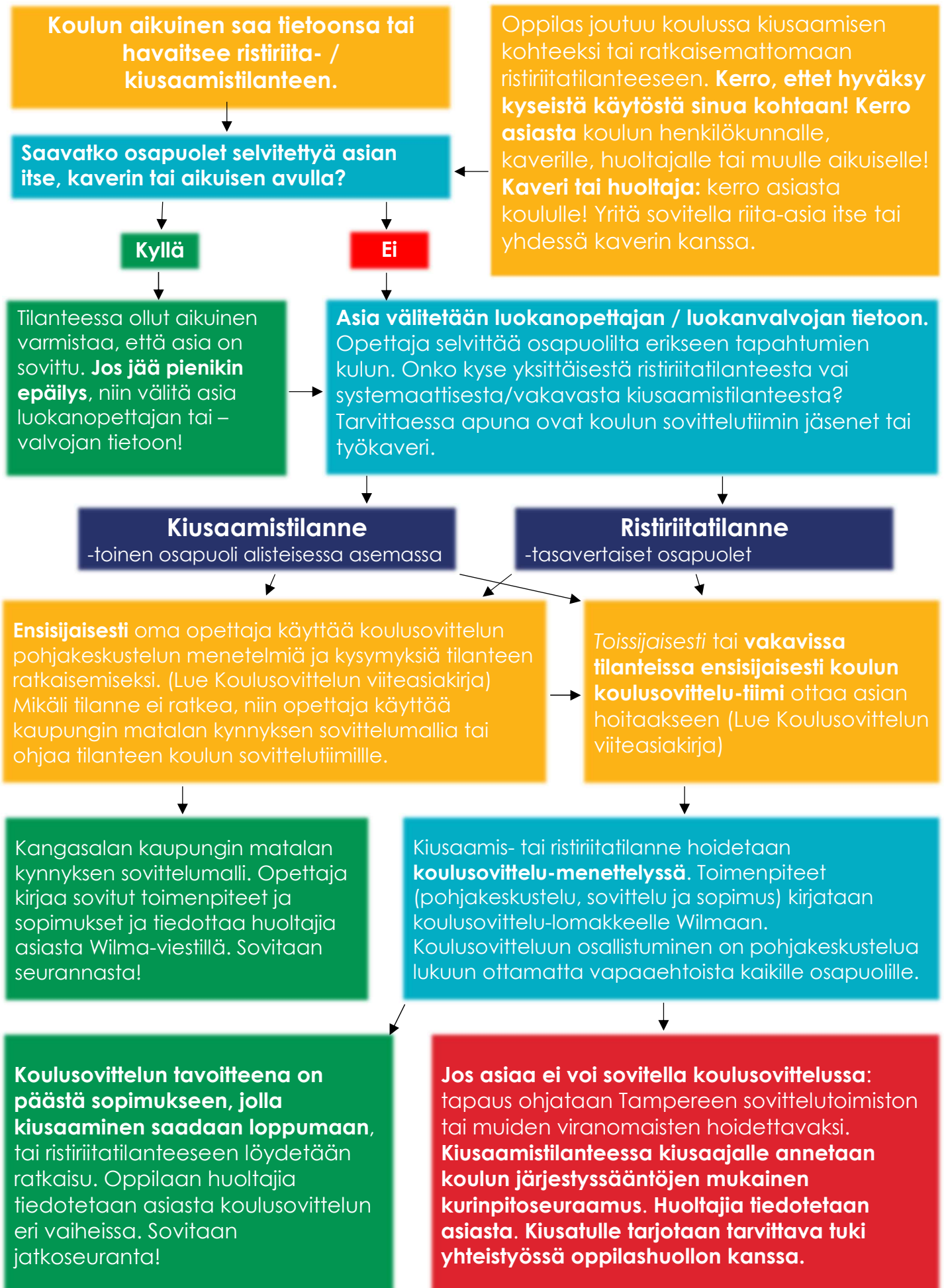
Kiusaamistilanteiden selvittelyssä on tärkeää tiedottaa asianosaisten oppilaiden huoltajia kaikissa vaiheissa. Puuttumis- ja tiedottamiskynnyksen tulee olla matala. Varhaisella puuttumisella ehkäistään tilanteiden kärjistymistä vakavammiksi.

Seuraavalla sivulla (kuva 3) on kuvattu malli, jonka mukaan Kangasalan kaupungin kouluissa puututaan kouluissa tapahtuneisiin kiusaamis- ja ristiriitatapauksiin.

Matalan kynnyksen mallin ja koulusovittelun tavoitteena on kiusaamistilanteen eri osapuolien välinen sopimus, jolla kiusaaminen saadaan loppumaan. Mikäli sopimus ei pidä ja kiusaaminen jatkuu eri muodoissaan, kiusaajalle langetetaan koulun kurinpitosäädösten mukaiset rangaistukset (ks. kuva 4, s.13) ja tapaus ohjataan tarvittaessa muiden viranomaisten ratkaistavaksi.

Koulusovitteluun osallistuminen on kaikille osapuolille vapaaehtoista. Mikäli kiusaamistapausta ei voida käsitellä koulusovittelussa, kiusaajalle langetetaan kurinpitosäätöjen mukainen rangaistus ja tapaus ohjataan muiden viranomaisten ratkaistavaksi.

Kiusaamis- ja ristiriitatilanteissa toimiminen

KUVA 3: Kangasalan koulujen malli kiusaamistilanteissa toimimisesta

Miten netti- ja sosiaalisen median kautta tapahtuvaan kiusaamiseen puututaan koulussa?

Kun koulu saa tietoonsa, että oppilasta kiusataan Internetissä tai muissa sosiaalisen median palveluissa, koulun tehtävänä on selvittää:

- onko kyse koulussa alkaneen kiusaamisen jatkeesta (luokanopettaja, luokanvalvoja tai Koulusovittelu-tiimi tms.)
- onko kyse yksittäisestä teosta vai toistuvasta ja tarkoituksellisesta kiusaamisesta
- mahdollisuuksien mukaan kuka kiusaaja tai ketkä kiusaajat ovat
- missä ja millaista kiusaamista on tapahtunut (onko myös koulussa tai muualla?)
- tiedottaa oppilaan huoltajia kiusaamisasiasta ja tarvittaessa ohjata kiusattu ja kiusatun huoltajat oikean avun piiriin.

Tärkeää on, että tallennetaan todisteet kiusaamisesta (esim. kuvakaappauksella).

Oppilashuollollinen tuki kiusaamistilanteen eri osapuolille

Kiusatuksi joutuminen ja toisen kiusaaminen ovat molemmat riskejä lapsen tai nuoren kehitykselle. Kiusaamistilanteiden osapuolina olevilla oppilailla on oikeus tarvitsemaansa opiskeluhooltoon. Koulun tehtävä on huolehtia siitä, että oppilaat ja heidän huoltajansa ovat tietoisia oikeuksistaan opiskeluhoillon palveluihin myös kiusaamistapauksiin liittyvissä tilanteissa.

Alkuvaiheen keskustelussa kiusatun sekä omassa keskustelussa kiusaajan kanssa käydä läpi, mitä on tapahtunut, ketkä ovat olleet mukana kiusaamistilanteessa. Tuodaan myös esille, ettei koulussa hyväksytä kiusaamista missään muodossa. Kiusaamisen uhrin itsetuntoa tuetaan, eikä aseteta häntä tuntemaan syyllisyyttä kiusatun roolista. Kiusaajaa autetaan näkemään sääntöjenvastainen toimintansa, ottamaan vastuu tekemisistään ja löytämään empatiakykyä kiusattua kohtaan. Kiusaajalla saattaa olla omia ongelmia. Häntä tuetaan niiden käsittelyssä, mutta ei hyväksytä ongelmia kiusaamisen syyksi.

Opettaja voi avoimesti pyytää apua oppilailta, jotka eivät ole osallistuneet kiusaamistapahtumaan. Kiusatulle on tärkeitä tuntea itsensä hyväksytyksi vertaisryhmässä. Ystävöitymisen on perustuttava vapaaehtoisuuteen, tavoitteena ovat aidot kaverisuhteet. Joskus kiusaajan ja kiusatun keskinäinen tutustuminen voi ehkäistä kiusaamisen uusiutumista.

Pitkäaikaista kiusaamista kokeneille tarjotaan oppilashuollollista tukea, jossa he voivat käsitellä kokemaansa oppilashuollon työntekijän kanssa. Tuen antajana voi toimia esimerkiksi koulun kasvatusohjaaja, koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja, koulupsykologi, koulunuorisotyöntekijä tai muu koulun ammattihenkilö voi tarjota oppilaalle tukea asioiden selvittelyyn. Luokanopettajan tai luokanvalvojan velvollisuus on kysyä aika ajoin tukea tarvitsevan kiusatun kuulumisia.

Toimenpiteet ja seuraamukset kiusaajalle

Kiusaajalle langetetaan lähtökohtaisesti aina kurinpitoseuraamusten mukaiset rangaistukset (kuva 4, Kangasalan perusopetuksen koulujen kurinpidon portaat). Oppilaan ensikertainen kiusaamistilanne voidaan hoitaa sovittelussa ja puhuttelulla. Toistuvissa tai vakavissa kiusaamistapauksissa henkilö osallistuu koulusovitteluun, mutta tämän lisäksi hänelle voidaan langettaa kurinpitorangaistuksena jälki-istuntoa ja / tai muut vakavammat seuraamukset. Rangaistukset kirjataan Wilmaan kurinpidon lomakkeille. Seuraamuksista on tiedotettava aina oppilaan huoltajia.

Kiusaamisen syihin tulee hakea ratkaisuja yhdessä oppilaan kanssa. Koulusovittelu-työn menetelmät, koulun kasvatusohjaaja, koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja, koulupsykologi tai muu koulun ammattihenkilö voi tarjota oppilaalle tukea asioiden selvittelyyn. Työtä tehdään yhteistyössä oppilaan huoltajien kanssa. Lähtökohtaisesti luokanopettaja tai luokanvalvoja vastaa tuen koordinoimisesta.

Tarvittaessa koulun oppilashuoltotyöryhmä selvittää mahdollisuuksia koulun ulkopuolisen avun mahdollisuuksiin.

Koulujen kurinpidon portaat

Toimintamalli perusopetuksen oppilaiden kurinpitoseuraamuksien antamiseen.

Kurinpitoasioissa sovelletaan koulun järjestyssääntöjä ja yleisiä käyttäytymisnormeja. Oppilaiden epäasialliseen käyttäytymiseen pitää kaikkien koulussa työskentelevien aikuisten puuttua. Varhaisella puuttumisella estämme tilanteiden kärjistymistä.

Oppilaiden välisissä kiusaamis- ja ristiriitatilanteissa on käytössä matalan kynnyksen malli ja Koulusovittelu –malli. Ne eivät ole kurinpitotoimenpiteitä.

Niitä käytetään, kun puhuttelu ei ole lopettanut kiusaamista tai ristiriitatilannetta. Erillinen koulusovittelutiimi hoitaa koulusovittelukeskustelut. Asian tiedoksi saanut ja / tai vireille laittanut opettaja osallistuu prosessiin.

Koulusovitteluun osallistuminen on vapaaehtoista kaikille osapuolille. Sovittelusta kieltäytyminen ei poista kiusaamiseen syyllisen osapuolen/-ien vastuuta. Tapaus ohjataan tarvittaessa muiden viranomaisten hoidettavaksi. Kiusaajalle langetetaan soveltuva kurinpitoseuraamus.

5. Erottaminen koulusta

- Määräaikainen toimi
- Edeltävistä vaiheista huolimatta sääntöjen vakavaa laiminlyöntiä
- Hallinnollinen päätös, jonka rehtori valmistelee ja sivistyslautakunta päättää

4. Kirjallinen varoitus

- Vakava toistuva rike, josta on jo annettu jälki-istuntoa ja jota on käsitelty kasvatuskeskustelussa.
- Toimenpidettä täytyy edeltää kasvatuskeskustelu ja jälki-istunto.
- Rehtori tekee päätöksen.

3. Jälki-istunto

- Vakavammasta yksittäisestä rikkeestä (vakavan henkilö- tai esinevahingon vaara, vakava kiusaaminen tms.) TAI toistuvasta kasvatuskeskusteluun johtaneesta käytöksestä.
- Merkintä Wilman kurinpito-osioon Jälki-istunto-lomakkeelle.
- Oppilaan kuuleminen kirjataan Wilman lomakkeelle.
- Opettaja kirjaa. Tiedottaminen huoltajille ennen jälki-istunnon suorittamista.

2. Kasvatuskeskustelu

- Käydään toistuvista puhutteluun johtaneista syistä tai vakavammasta yksittäisestä rikkeestä.
- Merkintä Wilmaan Kurinpito –osioon Kasvatuskeskustelu –lomakkeelle.
- Oppilaan kuuleminen kirjataan lomakkeelle, tieto välitetään huoltajille.
- Vakavasta tai toistuvasta kiusaamiseen syyllistymisestä tehdään vähintään kasvatuskeskustelumerkintä, vaikka asia olisi sovittu koulusovittelussa.
- Oma tai asiaa käsitellyt opettaja tekee kirjaukset Wilmaan.

1. Suullinen huomautus / puhuttelu

- Epäasiallinen käytös ja/tai koulun sääntöjen lievä rikkominen.
- Puhuttelusta tiedottaminen oppilaan omalle opettajalle.
 - esim. välituntivalvoja kertoo luokanopettajalle oppilaan puhuttamisesta, mikäli kokee asian tarpeelliseksi.
- Tarvittaessa tiedottaminen puhuttelusta huoltajille Wilma-viestillä tai soittamalla.
 - toistuva vähäinen epäasiallinen käytös

5. KIUSAAMIS- JA RISTIRIITATILANTEIDEN SEURANTA

Seurantaan kuuluvat säännölliset kyselyt siitä, onko kiusaaminen loppunut. Koulussa tapahtuneisiin kiusaamistilanteisiin liittyvä seuranta on tarpeellista kahdella tasolla:

- 1) seuranta ennaltaehkäisevänä toimintona
- 2) seuranta kiusaamistapauksien yhteydessä

Koulun tasolla:

Kiusaamista kartoittava kysely järjestetään säännöllisesti luokittain. Kyselyn tulokset kootaan luokittain ja tulokset käsitellään yhteisöllisessä oppilashuoltotyöryhmässä, Koulusovittelu-tiimissä ja henkilökunnan kokouksissa. Luokassa järjestettävästä kyselystä vastaa luokanopettaja tai luokanvalvoja. Yhteinen koonti voidaan myös esitellä koulun vanhempainillassa. Seuranta on myös yläkoulun tukioppilastoiminnassa. Tukioppilaat seuraavat mahdollisuuksien mukaan tilanteita ja kertovat havainnoistaan jollekin koulun henkilökunnasta tai koulun omalle Koulusovittelu-tiimille. Kouluissa on syytä korostaa jokaisen oppilaan velvollisuutta kertoa kiusaamisesta.

Seuranta yksittäisessä kiusaamistapauksessa:

Yksittäisissä, lievemmissä kiusaamistapauksissa luokanopettaja/luokanvalvoja/ kiusaamistapausta selvittänyt opettaja huolehtii seurannasta tilanteen mukaan. Koulusovittelutapauksissa tiimin jäsen tai jäsenet huolehtivat tilanteen seurannasta.

Tärkeää on, että asianosaisten kanssa sovitaan aina seurantapalaverista tai tavasta, jolla tilanteen jatkoa seurataan. Palaverin ajankohta määritellään 2-4 päivän/viikon päähän asian ensimmäisestä käsittelystä tai Koulusovittelutilanteesta sopimuksesta. Seurannan tarkoituksena on tarkastella, onko kiusaaminen todella loppunut. Tärkeää on sopia konkreettinen aika tai ajanjakso, joka ei ole liian kaukana tulevaisuudessa. Toisaalta on hyvä miettiä, kuinka usein seurantapalavereja pidetään. Opettaja ei saa kysellä liikaa, ettei oppilaalle tule tunnetta siitä, että asiaa vellotaan koko ajan ja liikaa.

Koulusovittelussa tästä seurannasta tulee myös tehdä muistiinpanot Koulusovittelulomakkeelle. Seurantalomakkeeseen on merkittävä, milloin seuranta tapahtuu ja kuka siitä on vastuussa, myös mitä ja miten jatkossa asiasta huoltajia tiedotetaan. Seurantakeskustelussa saadaan vahvistus sille, onko todellista muutosta tapahtunut. Mikäli asia on kunnossa, työskentely päättyy tähän. Tulee kuitenkin muistuttaa oppilasta/oppilaita, että asiaan palataan heti, jos tarvetta taas ilmenee eli kiusaaminen jatkuu.

6. HENKILÖSTÖN PEREHDYTTÄMINEN JA SUUNNITELMASTA TIEDOTTAMINEN

Kaupungin opetushenkilöstö perehdytetään kiusaamisen vastaiseen suunnitelmaan koulujen veso-päivien yhteydessä elokuussa. Aihetta käsitellään uudelleen yhteisesti viimeistään oppilaille ja huoltajille teetetyyn kyselyn palautteen käsittelyn yhteydessä. Tärkeintä on, että jokainen koulussa työskentelevä ammattilainen tietää roolinsa ja tehtävät toimenpiteet kiusaamistilanteisiin puuttumisen prosesseissa.

Koulujen kiusaamisen vastaisen tiimit koulutetaan elokuussa, kun tiimien kokoonpanot ovat selvillä.

Oppilaille suunnitelmasta tiedotetaan vuosittain lukuvuoden ensimmäisen kouluviikon aikana luokanopettajan tai luokanvalvojan tunneilla. Suunnitelman esittely oppilaille on hyvä yhdistää koulunjärjestyssääntöjen esittelyn yhteyteen.

Oppilashuollon henkilökunta kutsutaan myös koulujen veso-päivään elokuussa keskustelemaan kiusaamisen vastaisen suunnitelmaan toimeenpanosta. Heidän kanssaan käydään suunnitelma läpi myös oppilashuoltoryhmässä.

Huoltajille suunnitelmasta tiedotetaan vanhempainillassa sekä Wilmaan kautta tiedotteella. Linkki kiusaamisen vastaiseen suunnitelmaan liitetään myös Kangasalan Sähköisen perhekeskuksen sivustolle.

Suunnitelman ohessa olevia kuvia 3 ja 4 voidaan käyttää tulostettuina julisteina koulun luokka- ja/tai käytävätiloissa.

7. SUUNNITELMAN PÄIVITTÄMINEN, SEURANTA JA ARVIOINTI

Kangasalan kaupungin perusopetuksen koulujen kiusaamisen vastaisen työn ja ristiriitatilanteiden ratkaisumallin suunnitelmaa tarkastetaan vuosittain opetuksen johtoryhmässä. Suunnitelman päivittämisestä vastaa vuosittain opetuksen johtoryhmän erikseen nimeämä työryhmä. Päivitys tehdään keväällä huhti-toukokuussa hyvissä ajoin ennen lukuvuoden päättymistä.

Suunnitelman toteutumista ja käytännön vaikutuksia seurataan vuosittain toteutettavilla kyselyillä oppilaille ja huoltajille. Kysely toteutetaan syyslukukauden lopulla tai heti kevätlukukauden aluksi. Koulut toteuttavat kyselyt itsenäisesti. Seurantakyselyn tekemiseen pitää koulussa olla nimetty vastuuhenkilöt ja aikataulu koulun toimintasuunnitelmassa.

Koulun nimeämä ryhmä vastaa kyselyn tulosten arvioinnista yhdessä koulun johdon kanssa. Kangasalan kaupungin opetuksen johtoryhmä kerää kyselyiden pohjalta palautteen. Kouluilta saatua palautetta käytetään apuna suunnitelman päivittämisessä.

Lisätietoja saa OPH:n kiusaamisen vastaisesta oppaasta:

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kiusaamisen_vastainen_tyo_kouluissa_ja_oppilaitoksissa.pdf